

รื้อสร้างประเพณี : การเปลี่ยนแปลงของบุญบั้งไฟ ในยุคโลกาภิวัตน์¹

Detraditionalization: A Transformation of the Bun Bangfai Rocket Festival in the Age of Globalization

ปิณวดี ศรีสุพรรณ / เยาวลักษณ์ อภิชิตวีลาณ / กนกวรรณ มะโนสมย์
Pinwadee Srisupun / Yaowalak Apichatvullop / Kanokwan Manorom

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการตกเถียงประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของบุญบั้งไฟในยุคโลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นประเพณีที่ผ่านกระบวนการรื้อสร้างประเพณี โดยอธิบายผ่านแนวคิดของ Anthony Giddens เรื่อง “สังคมหลังจารีตประเพณี” ความเปลี่ยนแปลงของบุญบั้งไฟที่ต่างไปจากประเพณีดั้งเดิมอย่างมากได้ถูกตั้งคำถามจากคนทั้งภายในและภายนอกเกี่ยวกับการสูญสลายของประเพณี ในขณะที่บุญบั้งไฟก็ยังคงเป็นความภาคภูมิใจของคนอีสาน ในกรณีของเมืองยโสธร พบว่า ชาวชุมชนและเทศบาลเมืองมีบทบาทค่อนข้างสูงในการบูรณาการความคิดแบบทันสมัย ระบบการจัดการแบบสมัยใหม่ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญบั้งไฟ ทำให้คนในท้องถิ่นรื้อฟื้นกิจกรรมบางอย่างขึ้นมาใหม่ พร้อมกับพยายามรักษาพิธีกรรมเก่า และมีการสร้างองค์ประกอบใหม่ขึ้นมา ซึ่งทำให้แนวคิดในการจัดงานบางอย่างไม่ได้เชื่อมต่อกับกิจกรรมหรือความเชื่อในอดีต โดยเกิดการผสมผสานรูปแบบของความบันเทิงที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตในเชิงเศรษฐกิจของชาวชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม บุญบั้งไฟก็ยังไม่สูญสลายไปและยังคงเป็นประเพณีของคนในท้องถิ่นโดยจะถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: บุญบั้งไฟ การรื้อสร้างประเพณี สังคมหลังจารีตประเพณี

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ สาขาสังคมวิทยา หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเพณีบุญบั้งไฟในยุคโลกาภิวัตน์” และได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

This article examines the transformation of the Bun Bangfai Rocket festival through a process called “detraditionalization” by discussing through Anthony Giddens’s ideas of post-traditional society. The Bun Bangfai festival has been tremendously changed from its traditional form thus making both insiders and outsiders question the collapse of this festival although it is still a source of pride for the Isan people. In the case of Yasothon province, the communities and the Yasothon Municipality play a major role in integrating ideas of the modernization and modern management into the Bun Bangfai festival. This makes the local people to resuscitate some activities, maintain the old rituals, and construct new components. The result is a mixed form of entertainment responding to the economic lifestyle of the people and comprising some new events not related to the old traditions or beliefs. Thus, the Bun Bangfai festival remains intact and will continue to be a tradition of the local people that is adjusted to fit the changing context.

Keywords: Bun Bangfai/rocket festival, detraditionalization, post-traditional society

บทนำ

ประเพณีที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งหลายในประเทศไทยในปัจจุบัน ล้วนผ่านกระบวนการที่ช่วยทำให้มันเป็นที่ยอมรับในทางสังคม และได้กลายเป็นอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นนั้นๆ และสร้างชื่อเสียง ความภาคภูมิใจให้กับคนในแต่ละท้องถิ่น สิ่งที่ทำให้ประเพณีทั้งหลายเหล่านี้คงอยู่ในสังคมไทยมาจากหลายสาเหตุ ส่วนสำคัญก็คือการกระตุ้นเศรษฐกิจและการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าผ่านการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มมาราวปี 2520 ซึ่งทำให้แต่ละท้องถิ่นได้พยายามดึงเอาเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและงบประมาณประจำปีเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมทางวัฒนธรรมขึ้น เมื่อกิจกรรมของตนเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง คนในชุมชนท้องถิ่นก็มีความภาคภูมิใจและพยายามจะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เข้ามาเสริมเติมแต่งในประเพณีของตน จนวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมอย่างมากทั้งในเชิงแนวคิดและปฏิบัติการ ซึ่งทำให้ไม่สามารถคงรูปแบบประเพณี

แบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป ประเพณีท้องถิ่นหลายงาน ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นกิจกรรมเพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ (leisure activities) จนกลายเป็นประเพณีเพื่อการแสดงโชว์เข้าแทนที่มากกว่าเป็นงานที่เน้นด้านพิธีกรรมเป็นหลัก ตัวอย่างเช่นการจัดงานปอยส่างลองของแม่ฮ่องสอนที่เปลี่ยนไปจากเดิมเนื่องจากผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งการเข้าไปมีบทบาทของหน่วยงานของรัฐได้ทำลายระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนลงจากเดิมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น โดยสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ที่คนในชุมชนมีความห่างเหินกันมากขึ้น เป็นระบบที่คนจะต้องคิดคำนวณทุกครั้งก่อนจะตัดสินใจร่วมกิจกรรมใดๆ ทางสังคมว่า การมีส่วนร่วมนี้ตนเองจะได้ประโยชน์คุ้มหรือไม่ และใครจะได้ประโยชน์มากกว่า (Boonyanupong and Pomthongkam, 1994)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ งานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อได้รับการสนับสนุน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การจัดงานรุดหน้าไปอย่างกว้างขวาง ผู้จัดได้มีการสรรหาสิ่งแปลกใหม่มาสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็เห็นว่า เป็นงานที่ “เห็นแต่กระพี้หาไม้แก่นแท้ไม่” ขอดถามว่า เป็นการ “ส่งเสริม” หรือ “ทำลาย” ประเพณีกันแน่” (Koonphol, 2011)

เช่นเดียวกับงานบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธร แม้ว่าจะยังไม่ได้มีการทักท้วงอย่างรุนแรงเหมือนเช่นงานแห่เทียนพรรษา แต่สร้างกิจกรรมแปลกใหม่เข้ามาในบุญบั้งไฟ อีกทั้งการพยายามสร้างสรรค์งานให้สมกับการเป็นงานบุญนานาชาติและความภาคภูมิใจในบุญบั้งไฟของชาวยโสธรจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของยโสธรในปัจจุบัน ก็ทำให้คนในเมืองเองบางคนเริ่มเห็นว่า บุญบั้งไฟในปัจจุบันกลายเป็น “งานบุญที่มีแต่เปลือก แต่ไม่มีแก่น” ไปเสียแล้ว

แม้จะมีการวิจัยของ Nidhi Eoseewong ที่พยายามชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวไม่ได้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบุญบั้งไฟมากเท่ากับคนเมืองยโสธรเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเอง แต่ก็ได้เขียนเน้นย้ำว่า ต้องพึงระวังให้ “บุญบั้งไฟต้องรับใช้ชาวยโสธร ไม่ใช่ชาวยโสธรเข้าไปปรับใช้บุญบั้งไฟ” (Eoseewong, 1993) อย่างไรก็ดี Thirawut

Poomsan คนตีศรีเมืองยศ สาขาการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ปี 2552 กล่าวว่า “น่าคิดว่าในปัจจุบันเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับที่นิธิ เอียวศรีวงศ์กล่าวไว้ คือ คนยโสธรเข้าไปรับใช้บุญบังไฟมากขึ้นทุกขณะ” (Poomsan, 2011) เหล่านี้เป็น คำกล่าวที่เราต้องกลับมาพิจารณาว่า เกิดอะไรขึ้นกับงานดังกล่าว

บทความนี้นำเสนอการเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบังไฟผ่านกรณีศึกษา บุญบังไฟเมืองยโสธร โดยแบ่งออกเป็นสี่ส่วน ส่วนแรกนำเสนอแนวคิดเรื่องการรื้อสร้างประเพณีที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่จากทัศนะของ Giddens ส่วนที่สอง นำเสนอรูปแบบของบุญบังไฟเมืองยโสธรที่เป็นตัวแทนของบุญบังไฟสมัยใหม่ ซึ่งมีการนำระบบการจัดการแบบสมัยใหม่ต่างๆ มาใช้ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของ ผู้จัดงานในฐานะผู้จัดการวัฒนธรรมผ่านการต่อรองในรูปแบบต่างๆ ส่วนที่สาม นำเสนอ การวิเคราะห์สังคมหลังจารีตประเพณีในกรณีของบุญบังไฟผ่าน กระบวนการที่เรียกว่า “การรื้อสร้างประเพณี” โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดของ Giddens และส่วนที่เป็นบทสรุป

การรื้อสร้างประเพณีในยุคสมัยใหม่ในทัศนะของ Giddens

ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงของประเพณีข้างต้นต่างเป็นการปรับเปลี่ยน ที่วิวัฒนาการผ่านบริบทของการก้าวสู่ยุคสมัยใหม่ ที่นอกจากการผลักดันในเชิงนโยบายแล้ว การคมนาคมสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ มีความสะดวกสบาย ซึ่งทำให้การแลกเปลี่ยนและการกลืนกลายทางวัฒนธรรมทำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะการใช้ระบบบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบใหม่ และการเลียนแบบ วัฒนธรรมตะวันตกหรือการนำเอาวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างมาปรับใช้ ซึ่งได้เข้าไปปรับใช้วิถีชีวิตของคนร่วมสมัยมากกว่าการจัดงานแบบดั้งเดิมทั้งหมด การปรับเปลี่ยนของประเพณีแต่ละแห่งในแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างกัน ในปัจจุบัน ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรท้องถิ่นและการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ๆ และโดยเฉพาะความเข้มแข็งของการเมืองท้องถิ่นมีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้จัดประเพณีในแต่ละปี หากประเพณีแห่งนั้นๆ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของท้องถิ่น

และส่งผลในเชิงประจักษ์ต่อการเลือกตั้งในครั้งต่อไปด้วยแล้ว ก็ยังมีการลงทุนในประเพณีดังกล่าวมากขึ้นด้วย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของประเพณีดังกล่าวทำให้ประเพณีในยุคสมัยใหม่ถูกตั้งคำถามในเรื่องการสูญสลายทางวัฒนธรรมหรือสภาวะการเสื่อมมนต์ขลังของมัน ซึ่งทำให้สังคมกำลังจะก้าวเข้าสู่ลักษณะของสังคมแบบหลังจารีตประเพณี⁵ ในทัศนะของ Giddens (1994) ที่จารีตประเพณีไม่ได้ผูกติดหรือเชื่อมโยงอยู่กับคุณค่าดั้งเดิมที่ตายตัวอีกต่อไป Giddens เห็นว่า การจัดงานประเพณีต่างๆ เกิดจากการสร้างสรรค์ประเพณีใหม่เป็นลักษณะของการรื้อสร้างประเพณี (detraditionalization)⁶ ที่มีลักษณะของการรื้อฟื้นประเพณี (retraditionization) ขึ้นมาใหม่ การทำให้ประเพณีคงอยู่ (tradition-maintenance) และการสร้างกิจกรรมใหม่ขึ้นมา (tradition-construction) ทำให้เกิดประเพณีในรูปแบบใหม่ ซึ่งไม่ใช่ประเด็นของการไม่พูดถึงสังคมที่ไม่มีจารีตประเพณีอีกต่อไป แต่ในสังคมโลกที่มีลักษณะรอบรู้ทั่วโลก (cosmopolitan) ได้มีการตั้งคำถามกับจารีตประเพณีเหล่านั้นเพื่อปกป้องเนื้อแท้ของตัวประเพณีเองด้วย

ในเรื่องของจารีตประเพณีนั้น (Giddens, 2002: 40-50) มองวัฒนธรรมประเพณีในแง่ของการถูกผลิตและผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่ เขาเห็นว่า การทำความเข้าใจจารีตประเพณี (tradition) นั้นอาจจะเริ่มมองจากแนวคิดเรื่องการเป็นประเพณี

⁵ การนิยามสังคมแบบหลังจารีตประเพณีกลายเป็นประเด็นถกเถียงอย่างกว้างขวาง ในปี 1993 ได้มีการวิพากษ์แนวคิดดังกล่าวอย่างจริงจังในการประชุมเรื่อง International conference on Detraditionalization: Authority and Self in an Age of Cultural Uncertainty จัดโดย Center for the Study of Cultural Values, Lancaster University ซึ่งบทความจากงานประชุมได้กลายมาเป็นหนังสือ Detraditionalization: critical reflections on authority and identity at a time of uncertainty (Heelas, Lash and Morris, Eds., 1996) ซึ่งมีการอภิปรายในหลากหลายแง่มุมทั้งเรื่องความเป็นสมัยใหม่ การล่มสลายของประเพณีในแบบหลังสมัยใหม่ รวมถึงการรื้อสร้าง การประดิษฐ์ประเพณีเพื่อธำรงประเพณีเดิม

⁶ สุริชัย หวันแก้ว (Wan'gaeo, 2004: 121) ใช้คำว่า การลบบทบาทของประเพณี หมายถึง จุดเปลี่ยนแปลงอำนาจจาก "ภายนอก" สู่ "ภายใน" หมายความว่าอำนาจบังคับจากการควบคุมทางสังคมที่อาศัยอำนาจจากภายนอกตัวคน (external social control) เปลี่ยนแปลงโยกย้ายมาสู่การพึ่งพาอำนาจควบคุมจากภายในตัวบุคคลแต่ละคน สังคมได้ปรากฏเกิดความสั่นคลอนในความเชื่อต่อระเบียบกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่สังคมเคยกำหนดไว้แล้ว

ประดิษฐ์ (invented tradition) ในทัศนะของ Eric Hobsbawm กับ Terence Ranger⁷ ที่มองว่า ประเพณีและวัฒนธรรมไม่ได้มีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกัน ต่างเป็นสิ่งถูกสร้างขึ้นมากกว่าที่จะเกิดโดยธรรมชาติ สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ถูกใช้ในแง่มุมมองของอำนาจ และไม่ได้มีอยู่แต่ไหนแต่ไร สิ่งทั้งหลายคนกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีว่า ล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมายนั้นล้วนเป็นความเข้าใจผิด Giddens มองในลักษณะที่คล้ายคลึงกันที่เห็นว่า วัฒนธรรมประเพณีทั้งหลายล้วนถูกสร้างขึ้นภายใต้เหตุผลต่างๆ นานา แต่ก็ไม่ได้นำเป็นต้องมองประเพณีว่า เกิดขึ้นเพียงในช่วงสมัยใหม่เท่านั้น มองย้อนกลับไปในอดีต ประเพณีต่างๆ ล้วนถูกสร้างขึ้นมาโดยสัมพันธ์กับอำนาจบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีของกษัตริย์ พระ หรือ อื่นๆ เพื่อรับกับคนหรือกลุ่มคนดังกล่าว และสร้างอำนาจอันชอบธรรมรองรับกับกฎเกณฑ์ของผู้กระทำการนั้นๆ เขากล่าวว่า ไม่มีประเพณีใดที่เป็นเนื้อเดียวบริสุทธิ์ มันเป็นมายาคติที่เห็นว่า ประเพณีเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ในขณะที่มันก็มีการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนรูปมาโดยตลอด ซึ่งก็คือรูปแบบของการประดิษฐ์สร้างและทำซ้ำขึ้นมาใหม่ (reinvented) นั่นเอง ดังนั้น ลักษณะเด่นของประเพณีก็คือพิธีกรรมและการกระทำซ้ำ ซึ่งเป็นสมบัติของกลุ่ม ชุมชน และส่วนรวม บ้างจะเป็นผู้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีนั้นๆ แต่วัฒนธรรมประเพณีไม่ใช่สมบัติส่วนตัวของใคร เนื่องจากประเพณีเป็นสิ่งที่ฝังรากในสังคมมานานและถูกสร้างซ้ำและบางอย่างจนเกิดเป็นสถาบันขึ้นมา มันมีความพยายามร่วมกันจากภาคส่วนต่างๆ ในการปกป้องและรับเอาวัฒนธรรมเดิมมาใช้ ซึ่งแนวคิดแบบนี้ก็คือ ความคิดพื้นฐานของนักอนุรักษนิยมนั่นเอง

Giddens เห็นว่า ในโลกโลกาภิวัตน์นี้ แนวคิดของกลุ่มผู้ที่เชื่อหลักการดั้งเดิม (fundamentalist) เป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดปัญหา เพราะไม่มีกฎเกณฑ์อะไร

⁷ The Invention of Tradition. Cambridge University Press (1992): Eric Hobsbawm นักประวัติศาสตร์ (อ้างถึงใน Arpornsuwan, 1999: 77-83) กล่าวถึง การประดิษฐ์สร้างประเพณี (The Invention of Tradition) ว่า ประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นหมายถึง แบบฉบับของการปฏิบัติชุดหนึ่ง โดยปกติจะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่รู้กันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม และพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์สักอย่าง ซึ่งมักจะปลูกฝังคุณค่าและขนบธรรมเนียมบางอย่างด้วยการทำอย่างซ้ำๆ ซากๆ ซึ่งมีนัยว่า ต้องมีความต่อเนื่องกับอดีตด้วย โดยกล่าวถึงธรรมเนียมประเพณีประดิษฐ์ในสังคมอังกฤษว่า ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมานับไม่ถ้วน ในราวศตวรรษที่ 19 ซึ่งคนมักคิดว่าเป็นสิ่งคู่บ้านคู่เมือง เช่น ธรรมเนียมปฏิบัติในราชสำนัก เป็นต้น สิ่งที่นักประวัติศาสตร์สนใจในเรื่องของการสร้างประเพณีและธรรมเนียมต่างๆ คือสนใจที่มาของการเกิดขึ้นและกระบวนการที่ช่วยทำให้มันกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับและปฏิบัติตามได้อย่างกลมกลืน

ที่ตายตัวเสมอไป แม้ว่าประเพณีกับโลกสมัยใหม่จะมองได้เป็นสองชั่วในยุคโลกาภิวัตน์ บุคคลจะกระทำการภายใต้แนวคิดเดิมที่ฝังรากลึกในตัวเอง แต่ทว่า ความเป็นประเพณี ก็ไม่ใช่การยึดติดหรือจะต้องยึดมั่นถือมั่นเสมอไป^๘ มุมมองที่ Giddens เสนอ คือ การพยายามมองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในทางบวกที่ผู้กระทำการสามารถที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ได้ Giddens เห็นความสำคัญของจารีตประเพณีที่ยังคงมีอยู่ในฐานะที่เป็นตัวคานอำนาจกับสมัยใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้เสนอว่า จะต้องอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่ก่อให้เกิดปัญหา ความรุนแรงและปฏิเสธการมองแบบสุดขั้วตามแนวหลังสมัยใหม่ กล่าวคือ ลักษณะการปรับประยุกต์จารีตประเพณีให้เหมาะสมตามยุคหรือการรื้อสร้างประเพณีในแต่ละบริบทนั่นเอง แต่ประเพณีในยุคสมัยใหม่ของ Giddens ก็ไม่ใช่สิ่งที่ไม่ต้องใคร่ครวญไตร่ตรอง เพราะอาจจะเกิดความเสี่ยง (risk) หรืออันตรายใหม่ๆ ขึ้นมาได้^๙

อย่างไรก็ดี Loyal ได้แย้ง Giddens ในเรื่องข้อสันนิษฐานต่อการมองสังคม จารีตประเพณีโดยเฉพาะสังคมที่ไม่ใช่ตะวันตกว่า ไม่มีความยืดหยุ่นและต่อการสะท้อนย้อนแย้งที่เพิ่มขึ้นในยุคสมัยใหม่ว่า เป็นการมองที่ง่ายและผิวเผิน (Loyal, 2003: 124-128) ส่วน Mastrovic ได้ตั้งข้อสงสัยต่อทฤษฎีของ Giddens ในเรื่องประเพณีที่ถูกรื้อสร้าง แม้ว่าเขาจะเห็นด้วยว่า มันเกิดประเพณีแบบดังกล่าวในยุคใหม่ แต่เขาเรียกประเพณีดังกล่าวว่า เป็นประเพณีสังเคราะห์ (synthetic tradition)

^๘ Giddens ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแบบจารีตประเพณี/แบบก่อนสมัยใหม่ (traditional/pre-modern) และวัฒนธรรมแบบหลังจารีตประเพณี/สมัยใหม่ (modern) ในสังคมแบบจารีตประเพณี การกระทำของปัจเจกบุคคลไม่ใช่เรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณากันอย่างจริงจังในวงกว้าง เนื่องจากทางเลือกที่มีอยู่ได้ถูกกำหนดเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว ตรงกันข้าม ในสังคมยุคหลังจารีตประเพณีนั้น คนทั่วไป/ผู้กระทำการทั้งหลายให้ความสนใจน้อยมากกับสิ่งต่างๆ ที่คนรุ่นก่อนหน้าพวกเขาได้กำหนดเอาไว้ ทางเลือกต่างๆ อย่างน้อยที่สุดก็เปิดกว้างมากเท่าที่กฎหมายและมติดิสสาธารณะจะอนุญาตให้มีได้ ดังนั้นการกระทำของปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และขบคิดมากขึ้นก่อนที่จะลงมือกระทำ สังคมจึงมีลักษณะของการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิดและตระหนักรู้ (Puanghut, 2008)

^๙ แนวคิดของ Giddens เป็นแนวคิดสายแนวทางการดำรงอยู่ร่วมกัน (Co-existence Thesis) นักทฤษฎีแนวนี้ไม่เชื่อว่า ประเพณีทั้งหลายหมดน้ำยาไปแล้ว และย่อมถูกจัดหมวดหมู่ขึ้น หากมองว่า ประเพณีมีการแข่งขันระหว่างกัน มีอิทธิพลกระทบต่อกัน และมีบทบาทร่วมกันในสามกระบวนการ คือ การดำรงรักษา ประเพณี การฟื้นฟูประเพณีให้มีชีวิตชีวา และ การสร้างสรรค์ประเพณีใหม่ ซึ่งจากมุมมองดังกล่าว การคิดแบบแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดไม่สามารถช่วยให้เราเกิดความเข้าใจต่อความซับซ้อนของยุคสมัยปัจจุบันได้ (Wan'gaeo, 2004: 223-247)

โดยเห็นว่า Giddens ไม่ได้พิสูจน์ตรวจสอบหรือวิจัยให้เห็นว่า สิ่งที่เป็นอันตรายของ ประเพณีในยุคสมัยใหม่นั้นคืออะไรบ้าง (Mestrovic, 1998: 3-4)

ถึงแม้ว่า วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน บ้างก็ในทางที่หลายคนไม่พึงปรารถนา แต่ในอีกส่วนหนึ่งการเปลี่ยนแปลงภายใน ของมันได้สะท้อนให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่อิทธิพลของโลกที่เข้าไปส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น แต่ท้องถิ่นก็เป็นผู้เปิดรับความคิดของโลกด้วยเช่นกัน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงแค่แรงบีบบังคับจากโครงสร้างของรัฐ ส่วนกลางแต่คนในชุมชนท้องถิ่นเองก็พร้อมจะปรับระบบความคิดอุดมการณ์แบบ สมัยใหม่ให้เข้ากับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของพวกเขาด้วย ดังกรณีของบุญบังไฟ เมืองยโสธรที่จะเสนอต่อไป

บุญบังไฟเมืองยโสธรในฐานะประเพณีสมัยใหม่

แนวคิดดั้งเดิมของการจัดงานประเพณีบุญบังไฟคือเพื่อขอฝน และบางแห่ง ก็มีแนวคิดเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทวอารักษ์ โดยพิธีกรรมในงานบุญบังไฟโดยทั่วไป ประกอบด้วยขั้นตอนแห่และวันจุดบังไฟ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีความเหมือนและ แตกต่างในรายละเอียดกันออกไป อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ของพื้นที่อีสานและคนอีสานก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในงานบุญบังไฟทั้งในด้านรูปแบบการจัดงานและความคิดความเชื่อในงานบุญ ดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด ในการเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบังไฟของเมืองยโสธรนั้น ได้มีสถาบันของรัฐในระดับท้องถิ่นที่เริ่มจากเทศบาลเมืองได้เข้าไปจัดงานร่วมกับ ชาวคุ้มจากการชักชวนของพ่อบ่าเพ็ญ ณ อุบล ซึ่งเป็นอดีตอัยการเก่าของเมืองที่ ต้องการจัดระเบียบขบวนรำเซิ้งในแต่ละคุ้ม ทำให้เทศบาลเมืองได้เป็นเจ้าภาพแทน การจัดการของชาวคุ้มเป็นหลักนับตั้งแต่ปี 2509 ซึ่งก่อนหน้านั้นการจัดงานบุญ บังไฟของชาวชุมชนก็เริ่มมีลักษณะของการรำฟ้อนที่จัดระเบียบกันเองโดย ชาวชุมชนอยู่แล้ว การเข้าไปร่วมกิจกรรมของสถาบันในระดับท้องถิ่นที่ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงเชิงการจัดการดังกล่าวก็เป็นตัวกระตุ้นต่อการเปลี่ยนแปลงของ ระบบกฎเกณฑ์และการประกวดแข่งขันต่างๆ ที่มีอยู่เดิมให้มีความชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้ก็มีปัจจัยจากภายนอกที่เข้ามามีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะจากการที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้าร่วมส่งเสริมกิจกรรมและร่วมเป็นเจ้าภาพจัดงานราวปี 2520 ซึ่งถือว่าเป็นเส้นแบ่งสู่ความเป็นสมัยใหม่เลยทีเดียว ทำให้กิจกรรมงานบุญได้รับการประชาสัมพันธ์อย่างคึกคัก หนึ่ง ภายหลังมีการเข้าร่วมจัดกิจกรรมของจังหวัดและการยกระดับงานบุญของจังหวัดขึ้นเป็นงานระดับชาติทำให้เกิดการสร้างสรรคงานเพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหน้าต่างและความภาคภูมิใจของจังหวัด ทำให้มีการเพิ่มและลดทอนกิจกรรมบางอย่างออกไป เช่น การลดสัญลักษณ์ทางเพศที่แสดงถึงความลามกอนาจาร การขยายวันการจัดงาน มีการสร้างกิจกรรมใหม่ในแต่ละปี จนทำให้การจัดงานประจำปีของจังหวัดยโสธรเป็นงานใหญ่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ได้มีการทำสัญลักษณ์บั้งไฟไว้ตามป้ายชื่อถนนและจุดนัดพบที่สำคัญหรือประตูดัด รวมถึงการเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญจังหวัด ซึ่งทำให้ชาวชุมชนเมืองมีความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเมืองยโสธร นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่ทำให้เกิดวิถีชีวิตแบบปัจเจกมากขึ้นก็ทำให้มีการสร้างกิจกรรมบางอย่างขึ้นใหม่โดยที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้กิจกรรมตามแบบดั้งเดิม เช่น การเกิดกิจกรรมเวทีกองเชียร์ ซึ่งผู้คนจากภายนอกพื้นที่ได้นำไปลอกเลียนแบบจนกลายเป็นกิจกรรมใหม่ที่เป็นส่วนหนึ่งของงานขึ้นโดยปริยาย บุญบั้งไฟได้กลายเป็นกิจกรรมเพื่อความบันเทิง การท่องเที่ยว และตอบสนองต่อวิถีชีวิตแบบเมืองมากกว่าที่จะตอบสนองวิถีชีวิตเกษตรกรรมตามแบบในชนบท นอกจากนี้เมืองยโสธรรยังขยายสู่การจัดงานในระดับนานาชาติ ซึ่งมีเมืองคูมิดรเมืองโยชิตะของญี่ปุ่นเข้าร่วมทุกปี และมีการสร้างสรรค์กิจกรรมคาร์นิวัลในช่วงกลางคืน ซึ่งเป็นการเลียนแบบกิจกรรมของต่างชาติมาด้วย ซึ่งต่างมีทั้งแรงผลักดันจากนโยบายและชุมชนให้เมืองยโสธรจัดงานบุญประเพณีนี้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการนำระบบการจัดการสมัยใหม่ภายใต้การกำกับดูแลของเทศบาลเมืองเป็นหลักมาใช้

ในปัจจุบัน การจัดงานของเมืองยโสธรได้จัดงานผ่านกานิยามความเป็นประเพณีสมัยใหม่และการเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นในระดับนานาชาติ รูปแบบการจัดงานบุญบั้งไฟแบบสมัยใหม่ที่เห็นได้ชัดก็คือการแบ่งขบวนแห่บั้งไฟสมัยใหม่

กับบั้งไฟโบราณ ซึ่งบั้งไฟสมัยใหม่ชาวชุมชนเมืองจะเป็นผู้รับผิดชอบ ประกอบด้วย ขบวนรำเชิงกลองยาวประยุกต์และธวัชบั้งไฟสวยงาม ส่วนขบวนบั้งไฟแบบโบราณ ประกอบด้วยขบวนรำเชิงกลองตุ้มและธวัชบั้งไฟโบราณแบบใช้เกวียนจะมีอำเภอ แต่ละอำเภอที่เข้าร่วมเป็นผู้รับผิดชอบ โดยการจัดการขบวนบั้งไฟของชาวชุมชน เมืองส่วนใหญ่ใช้ระบบการว่าจ้างขบวนรำเชิง กลองยาว และธวัชบั้งไฟสวยงามจาก ภายนอก โดยมีผู้คนในชุมชนส่วนหนึ่งเข้าร่วม จะมีเพียงบางคุ้มเท่านั้นที่ใช้คนใน ชุมชนเป็นผู้รำเชิง หรือว่าจ้างคนภายในเมืองยโสธรเป็นตัวแทนของชุมชนตน โดยการจัดการดังกล่าวเทศบาลเมืองในฐานะแม่ข่ายที่เป็นผู้จัดสรรงบประมาณให้ กับแต่ละชุมชนจะประสานการทำงานกันกับชาวชุมชนผ่านกระบวนการพูดคุย ต่อรองก่อนที่จะรับนโยบายไปปฏิบัติ โดยชุมชนจะรับนโยบายในแต่ละปีไปประชุม ปรึกษาหารือภายในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมของชุมชนตน ส่วนแต่ละอำเภอ จะประสานผ่านวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดขบวนแห่เข้าร่วม

การจัดการบั้งไฟในเมืองยโสธร

ในการจัดการประเพณีแบบสมัยใหม่ที่มีสถาบันในระดับท้องถิ่นเข้ามา กำกับนั้น ได้ส่งผลต่อแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมประเพณีแบบใหม่ในรูปแบบที่เรียกว่า “การจัดการวัฒนธรรม” (cultural management) โดยหน่วยงานหลักได้กลายเป็น องค์การผู้จัดการวัฒนธรรม (culture organizer) และชาวชุมชนเป็นเหมือน ผู้จัดการวัฒนธรรม (sub-contract culture manager) มีผู้สนับสนุน (supporter) และประชาสัมพันธ์ (promoter) ตามระบบแบ่งงานกันทำ (division of labor) ซึ่งเป็นระบบที่เข้าแทนที่การจัดการของชุมชน ซึ่งเดิมเป็นผู้กระทำการหลัก โดย แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญหรือความถนัดภายใต้การร่วมมือกันของสถาบันต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ เช่น การแบ่งการตัดสินใจการประกวดสมัยใหม่ เทศบาลเป็น ผู้รับผิดชอบ การประกวดกายภาพเชิง วัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ มีหน่วยงาน ด้านการท่องเที่ยวเป็นพี่เลี้ยง และมีชาวคุ้มและอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบขบวนแห่ มีการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า มีการจัดหาทุนและการขอรับการสนับสนุน

อย่างเป็นระบบ เป็นต้น โดยได้มีการนำระบบสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการวัฒนธรรม ประเพณี กล่าวคือ

ประการแรก การสร้างมาตรฐาน (standardization) และ การจัดการ ความเสี่ยง (risk management) การสร้างมาตรฐานการจุดบั้งไฟโดยให้มีความปลอดภัยให้มากที่สุด ใช้ระบบการจุดโดยใช้ไฟฟ้า และการสร้างฐานแบบถาวร มีการออกแบบเพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดจากความแรงและเร็วของบั้งไฟ รวมถึง การจัดหน่วยรักษาพยาบาลและหน่วยฉุกเฉินรับมือหากเกิดอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ การเป็นวัฒนธรรมที่สร้างความเสี่ยง ซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้เกิดการ “การประกันภัย” ซึ่งถือเป็นการจัดการความเสี่ยงในยุคสมัยใหม่ ที่เข้าไปช่วยจัดการความเสี่ยงในงานบุญประเพณีด้วย

ประการที่สอง ใช้ระบบการควบคุม (control) ผ่านการสร้างกฎเกณฑ์ ที่เป็นทางการ (legal Rule) ในการจัดงานในเมืองโยโสธร ได้มีการสร้างกฎเกณฑ์ เพื่อควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของขบวนแห่และผู้เข้าร่วมงาน การควบคุม การจัดระเบียบ และตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ในงานบุญบั้งไฟนี้จะมีเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบหลัก พร้อมกับแบ่งงานรับผิดชอบร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ

ประการที่สาม สถาบันสมัยใหม่กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม เมื่อเข้าไปสอบถามเกี่ยวกับเรื่องบุญบั้งไฟของเมืองโยโสธรเราจะได้รับคำตอบมากกว่า ร้อยละ 50 ที่เอ่ยถึงสถาบันที่ทำหน้าที่ดูแลงานประเพณีมาก่อนเป็นอันดับแรก คือ เทศบาลเมือง แสดงให้เห็นแนวโน้มว่า สถาบันแห่งนี้จะเป็นตัวแทนของเมือง ในรูปแบบสถาบันสมัยใหม่อย่างเต็มขั้น เทศบาลเมืองได้เคยก่อตั้งพิพิธภัณฑ์บั้งไฟ แต่ต่อมาได้ยุบลงและตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ แทน เนื่องจากการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพัฒนาและดูแลทำให้ไม่มีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ อนึ่ง เหตุผลสำคัญมาจากการขาดงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ จึงทำให้สถาบันเหล่านี้ไม่ได้คงอยู่อย่างถาวรและไม่ได้รับความสำคัญจากคนในพื้นที่นั้น อย่างไรก็ตาม อนาคตที่ดี มีความพยายามที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ในบริเวณสวนพญาแถน ซึ่งจะกลายเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ทดแทนพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งหากพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวก่อสร้างแล้วเสร็จชาวชุมชนอาจจะให้ความสำคัญมากขึ้น ละเลยความสำคัญของผู้กระทำการในระดับปัจเจกที่มีในชุมชนก็เป็นได้

ประการที่สี่ ใช้ระบบตัวแทน (representative) การใช้ระบบตัวแทนนี้เป็นการแสดงถึงศักยภาพและศักดิ์ศรี ซึ่งถูกใช้ทั้งภายในเมืองโยโสธรและการเป็นตัวแทนของโยโสธรในพื้นที่อื่น ทั้งการว่าจ้างขบวนแห่ บั้งไฟที่ใช้ในการจัด เป็นต้น สำหรับการเป็นตัวแทนในพื้นที่อื่นเมื่อเป็นตัวแทนของระดับประเทศก็ต้องนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดที่แสดงความเป็นมืออาชีพที่สุด ดังนั้น ในการคัดเลือกตัวแทนไปแสดงวัฒนธรรมนั้น ผู้แสดงทางวัฒนธรรมจึงไม่ใช่คนในชุมชน เช่น การใช้ผู้รำเชิงจากมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในการไปร่วมงานประเพณีริวเซที่ประเทศญี่ปุ่น การว่าจ้างรถบั้งไฟสวยงามนอกพื้นที่ไปร่วมงานแสดงวัฒนธรรมสีภาค เป็นต้น อย่างไรก็ตามว่า กลุ่มตัวอย่างที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่มาจากท้องถิ่น แต่คนในท้องถิ่นก็ยังแสดงความภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นหน้าตาของจังหวัด และมองว่าไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเสียหายแต่อย่างใด เพราะในพื้นที่อื่นหรือในวัฒนธรรมประเพณีแบบอื่นก็ใช้ระบบตัวแทนดังกล่าวทั้งสิ้น

ชาวชุมชนเมืองเห็นว่า เมืองโยโสธรเป็นต้นแบบของวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเริ่มเห็นได้จากการแบ่งตัวเองเป็นคนเมืองโดยเรียกคนในพื้นที่เมืองว่า “ชาวชุมชน (เมือง)”¹⁰ และคนในพื้นที่รอบนอกออกไปว่า “ชาวบ้าน” และเห็นว่ากิจกรรมของชาวบ้านกับชาวเมืองย่อมแตกต่างกัน การเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่นี้เกิดจากการสะท้อนคิดต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจของชาวเมืองที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดงานสู่การว่าจ้างตัวแทนมากขึ้น ชาวชุมชนให้เหตุผลว่า ในปัจจุบัน การจัดงานบุญบั้งไฟของเมืองมีข้อจำกัดหลายอย่างที่ทำให้ไม่สามารถจัดงานแบบชนบทได้ ด้วยการที่วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยเฉพาะความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ

ประการแรก ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่คนรุ่นหนุ่มสาวต่างออกจากบ้านไปหางานทำในพื้นที่อื่น จึงไม่มีคนมาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดงาน อีกทั้งไม่สามารถที่จะละงานกลับมาฝึกซ้อมรำในงาน

¹⁰ หรือ ชาวคุ้ม ซึ่งสามารถศึกษาการอธิบายเกี่ยวกับการเป็นชาวชุมชนเพิ่มเติมได้จาก Eoseewong (1993)

ในระยะเวลาอันนานได้ ประกอบกับลูกหลานในพื้นที่มีทัศนคติที่เปลี่ยนไป การกลับมาบ้านคือความต้องการพักผ่อนสนุกสนานรื่นเริง จึงต้องการเป็นผู้ดูมากกว่าเป็นผู้แสดง และงานบุญบั้งไฟเป็นงานที่เหนื่อยและร้อน คนหนุ่มสาวไม่ต้องการแต่งหน้ามาตากแดดและทำให้ผิวเสีย ซึ่งไม่คุ้มค่า ส่วนคนที่เป็นคนวัยกลางคนขึ้นไปบางคนให้เหตุผลที่ไม่ร่วมรำในขบวนเพราะเห็นว่า รำไปก็ไม่มีคนชื่นชมเพราะไม่สวยเหมือนกับคนหนุ่มสาว นอกจากนี้ การว่าจ้างยังช่วยในการคลายความกังวลต่อลูกหลาน เพราะหนุ่มสาวสมัยนี้บังคับควบคุมไม่ได้เหมือนสมัยก่อน มีปัจจัยแสงสีเสียงต่างๆ เข้าหลอกล่อ บางคนเมื่อมารำพ้อนแล้วก็ไม่กลับบ้าน

ประการที่สอง บริบทของชาวมุขมเมืองที่มีวิถีชีวิตแตกต่างจากชนบท ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนเมืองมีน้อยกว่าเนื่องจากต่างคนต่างยุ่งและไม่มีเวลาให้กับส่วนรวมการรวมตัวของกลุ่มคนที่มาช่วยกันจัดงาน การไม่มีเวลาเตรียมงานทำให้ต้องจัดจ้างเกือบทุกอย่างมาเป็นองค์ประกอบของงาน อย่างไรก็ตาม ชาวมุขมชนถือว่า การจัดการขบวนรำพ้อนเหล่านี้เป็นตัวแทน (representative) ของชุมชน การที่มีขบวนเหล่านี้ในขบวนช่วยให้พวกเขาประหยัดเวลา ไม่ต้องเบียดบังเวลาประกอบอาชีพ เพราะต่างคนต่างเร่งรีบ การประกอบอาชีพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ซึ่งทำให้มีเวลาตรงกัน และงานบุญบั้งไฟถือเป็นหน้าตาของจังหวัดและความภาคภูมิใจเฉพาะของชุมชน ฉะนั้น แต่ละชุมชนจะต้องหาสิ่งที่ดีที่สุดมานำเสนอ

ประการที่สาม ปัจจัยด้านการเงินและการบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พวกเขาตัดสินใจว่าจ้างขบวนช้าง หากพวกเขาจัดการเองจะต้องมีการค่าใช้จ่ายในการแต่งหน้าทำผม การตัดชุดใหม่ในแต่ละปีและการเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้ นอกจากนี้ไม่มีคนทำแล้ว ค่าใช้จ่ายยังสูงกว่าการว่าจ้างเสียอีก โดยเฉพาะในปัจจุบันเทศบาลได้ให้การสนับสนุนการจัดทำขบวนต่างๆ เมื่อรวมกับเงินสนับสนุนภายนอกที่ชุมชนหาได้ก็เพียงพอจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการว่าจ้างเกิดขึ้น

ประการที่สี่ การจัดงานบุญบั้งไฟขึ้นอยู่กับ “ผู้นำ” สูง ทั้งผู้นำในระดับเทศบาล ผู้นำในระดับชุมชน หากผู้นำไม่มีความสามารถในการจัดการ ไม่มีบารมี และความคิดสร้างสรรค์ก็จะทำให้เกิดบุญบั้งไฟที่ไม่ตรงกับความต้องการของ

ชาวชุมชน ซึ่งชาวชุมชนก็จะมีวิธีการรับมือกับการจัดการดังกล่าวโดยสะท้อนผ่านการจัดงานในอดีตไป อย่างไรก็ตามในการทำบุญบั้งไฟของแต่ละชุมชน ชุมชนมีอิสระในการตัดสินใจร่วมกันในสร้างสรรค์หรือเลือกกิจกรรมว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด

เงื่อนไขและวิธีคิดเรื่องความเป็นสมัยใหม่ดังกล่าวของชาวชุมชนส่งผลต่อการสร้างสรรค์บุญบั้งไฟที่เกิดภายใต้โครงสร้างเดิมแบบหลวมๆ ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบเดิมอีกต่อไป การเรียนรู้ที่จะจัดงานบุญบั้งไฟภายใต้เงื่อนไขกฎเกณฑ์ข้อจำกัดและความต้องการของแต่ละฝ่ายให้มากที่สุด ทั้งภายใต้ความคิดเพื่อการสืบทอดของบุญบั้งไฟ เพื่อสร้างและธำรงอัตลักษณ์ของจังหวัดไว้ เพื่อการสร้างควมสามัคคีในชุมชน เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลาย หรือเพื่อการท่องเที่ยว

ในกรณีของเมืองโยธรนั้น ประเพณีดังกล่าวได้ผ่านการประกอบสร้างประเพณีขึ้นมาใหม่โดยนำทั้งวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ และการนำกฎเกณฑ์สมัยใหม่เข้ามากำกับควบคุมของสถาบันในระดับท้องถิ่น โดยมีการประสานงานและต่อรองเงื่อนไขต่างๆ ระหว่างชาวชุมชนกับเทศบาลเมือง เหตุผลของชุมชนดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นข้อจำกัดของการจัดงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของงานบุญบั้งไฟ ซึ่งชาวชุมชนได้ใช้เป็นกลไกในการจัดงานรวมถึงการใช้เป็นเงื่อนไขในการต่อรองเชิงอำนาจโดยการแสดงบทบาทของตนในการจัดงาน ในขณะที่ตัวชุมชนก็ใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงในสมัยใหม่นี้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานของตนที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจของตนเองได้มากขึ้น รวมถึงผู้คนจากภายนอกชุมชนก็ได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในเชิงเศรษฐกิจทั้งการเกิดอาชีพใหม่ที่เป็นองค์ประกอบในงานดังกล่าวทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและทางอ้อม

สังคมหลังจารีตประเพณีกรณีของบุญบั้งไฟ

“บุญบั้งไฟมีแต่เปลือก แต่ไม่มีแก่น” เป็นคำกล่าวที่ชาวเมืองโยธรคนหนึ่งได้สะท้อนถึงบุญบั้งไฟเมืองในปัจจุบัน โดยมองว่า กิจกรรมหลายอย่างที่เกิดขึ้นในงานบุญบั้งไฟเป็นงานที่ฉาบฉวย ชาวชุมชนไม่ได้ทำเอง เพียงแค่ใช้เงินก็สามารถ

จัดได้แล้ว ส่วนชาวชุมชนกลับไปใช้เวลาอยู่บนเวทีกองเชียร์ ซึ่งเป็นเวทีกินดื่มที่ไม่น่าดูเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มองไม่เห็นแก่นทางวัฒนธรรมว่า จัดงานบุญบั้งไฟเพื่ออะไร

ในขณะเดียวกัน ชาวเมืองหลายคนกลับมองว่า แม้ว่าการว่าจ้างองค์กรประกอบต่างๆ ในงานบุญเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นแต่ก็เป็นเรื่องของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แม้จะมีสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบใจบ้าง แต่ก็ต้องการให้มีการอนุรักษ์ประเพณีต่อไป ฉะนั้น จึงได้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในบางกิจกรรม และยอมให้สิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิม เช่น เวทีกองเชียร์ ดำเนินกิจกรรมต่อไป เหตุผลของหลายฝ่าย เช่น การเป็นตัวล่อให้ลูกหลานกลับบ้าน การเป็นเวทีเพื่อความบันเทิงที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงเป็นการสร้างสีสันให้กับงาน ก็เป็นอีกเหตุผลที่ทำให้เวทีเหล่านี้ยังคงอยู่และแพร่กระจายเกิดขึ้นในหลายแห่งจนกระทั่งจัดเป็นการประกวดและกลายเป็นส่วนหนึ่งของงาน โดยมองข้ามผลเสียที่จะเกิดขึ้นและพยายามจัดระบบระเบียบหรือควบคุมแทน และโดยเฉพาะความภาคภูมิใจว่างานบุญบั้งไฟของตนมีความสนุกสนานและมีชื่อเสียงมากกว่าที่อื่น และการเป็นประเพณีที่เคยปฏิบัติมาช้านาน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุญบั้งไฟดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเมืองมีการต่อรองเรื่องการจัดงานบุญบั้งไฟเพื่อตอบสนองต่อความต้องการอื่นๆ ที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมเมืองที่ไม่ได้ยึดติดเฉพาะเรื่องของพิธีกรรมหรือจารีตดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว

ในขณะที่คนในเมืองบางคนสะท้อนถึงบุญบั้งไฟดังกล่าวในแง่ลบ แต่หลายคนหนึ่งที่เป็นผู้เข้าร่วมงานจากภายนอกเมืองก็สะท้อนถึงการได้ร่วมงานบุญบั้งไฟเมืองยโสธรว่า “มางานบุญบั้งไฟยโสฯ ได้บุญหลาย” แสดงให้เห็นวิธีคิดต่องานบุญบั้งไฟยโสธรในเชิงสัญลักษณ์ที่ยังคงความหมายของแต่ละคนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ในขณะที่บุญบั้งไฟของคนเมืองกลับมีความสำคัญและมีความหมายในอีกแบบหนึ่ง แต่บุญบั้งไฟของคนภายนอกกลับยังคงมีกลิ่นไอของประเพณีดั้งเดิมอยู่

เมื่อวิเคราะห์จากมุมมองของ Giddens แล้ว สังคมเมืองยโสธรในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการเป็นสังคมสมัยใหม่ตอนต้น (เทียบกับยุคของตะวันตก) ที่ยัง

คงเชื่อมโยงกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้ และได้มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือรื้อฟื้นกิจกรรมเดิมเข้ามาเชื่อมโยงกับอดีต เช่น ขบวนบั้งไฟบาราณเมื่อประเพณีทุกอย่างล้วนเป็นประเพณีประติษฐ์ เราไม่สามารถจะระบุได้ว่า แบบใดคือเนื้อแท้ของประเพณี จารีตประเพณีจึงเป็นวิธีการว่าด้วยความเป็นจริงในอดีต ในสังคมที่มีการบันทึกประวัติศาสตร์จึงอาจจะมีการสร้างความต่อเนื่องของเนื้อแท้ของประเพณีในอดีตที่เหมาะสมผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ (Giddens, 1994: 91-95) การเปลี่ยนแปลงของบุญบั้งไฟจึงไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคน หรือเป็นประเพณีที่ถูกรื้อฟื้นจากการขาดตอนทางประวัติศาสตร์หรือสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด หากแต่มีการจัดงานอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

ผู้เขียนมองว่า การเชื่อมโยงกับอดีตจะยังไม่ขาดตอนไปจนถึงการเป็นสังคมยุคหลังจารีตประเพณีที่ตัดขาดจากแนวคิดดั้งเดิมทั้งหมดโดยสิ้นเชิง トラบใดที่ความเชื่อในกิจกรรมบางอย่างยังไม่หมดไป แม้ว่าจะถูกผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่ด้วยจุดประสงค์อื่นแฝงก็ตาม นอกจากนี้ นโยบายภาครัฐโดยเฉพาะการจัดการในเชิงสถาบันของหน่วยงานด้านวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ความรู้และจัดการองค์ความรู้เหล่านี้ รวมถึงความร่วมมือจากส่วนอื่นๆ ที่ยังส่งเสริมให้ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณีก็ยังดำรงบทบาทอยู่ตราบเท่าที่คนในรุ่นนี้ยังไม่สูญหายจากไป และการสะท้อนคิดของกลุ่มคนในชุมชนเองไม่ว่าจะใช้เหตุผลในการทางเมืองแอบแฝงหรือไม่ เหตุผลนี้ก็จะมีส่วนในการตัดสินใจจัดงานดังกล่าว แม้ว่าจะมีบางคนที่สะท้อนว่า กิจกรรมดังกล่าวไม่มีแก่นแกนที่แท้ของวัฒนธรรมแบบเดิมอีกต่อไป โดยบางคนก็ไม่ทราบว่บุญบั้งไฟจัดขึ้นเพื่อขอฝนแต่่มองเพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก แต่สิ่งที่ยังคงยึดทุกคนไว้ในการจัดงานคืออัตลักษณ์ของเมือง และการเน้นย้ำอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจภายในชุมชนไม่ว่าจะด้วยเหตุผลด้านสังคมวัฒนธรรมหรือการเมือง จนไม่มีใครอยากยกเลิกกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งประเด็นนี้มีความชัดเจนอย่างมากในกรณีของบุญบั้งไฟที่ทุกคนต่างมองไปข้างหน้าว่าการจัดการประเพณีเป็นเรื่องของคนที่เป็นผู้ปฏิบัติการ ซึ่งเป็นคนร่วมสมัยหรือคนรุ่นหลังที่ผลิตกิจกรรมใหม่ขึ้นมาโดยมีผู้คนทุกรุ่นทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้ ซึ่งจะเป็นตัวช่วยในการสร้างความชอบธรรมในการจัดงานดังกล่าวต่อไป ดังที่ Giddens (1994: 95)

เครื่องมือในการสร้างความสบายใจให้กับการดำรงชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง กล่าวคือ ผู้เขียนพบว่า ความสัมพันธ์ในบุญบังไฟเมื่อเปลี่ยนสู่การเป็นงานบุญที่สถาบันสมัยใหม่เข้าไปมีส่วนในการจัดการ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในสมัยใหม่นั้น ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนในเมืองโยธธาเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเฉพาะกิจ ทำให้บุญบังไฟเป็นประเพณีที่ถูกแทรกแซงโดยการเมืองท้องถิ่นไปพร้อมๆ กับการสร้างทุนทางสังคมระหว่างนักการเมืองกับชาวชุมชน กล่าวคือจากเดิมชาวเมืองจะไม่ค่อยได้มีบทบาทในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือมีบทบาทในการออกเสียงการจัดทำนโยบายของเทศบาลเมืองมากนัก แต่ความสัมพันธ์ระหว่างของนักการเมืองกับชาวชุมชนคุ้มวัดในงานบุญบังไฟ กลับเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ชาวชุมชนมีสิทธิมีเสียงมากขึ้นเหนือกว่านักการเมืองท้องถิ่น การจัดงานจะต้องฟังแต่ละคุ้มวัดอย่างมาก ซึ่งนักการเมืองเหล่านี้ก็ต้องเอาใจชาวชุมชนอย่างมากด้วย หากมีสิ่งใดที่ชาวชุมชนไม่พอใจก็จะสะท้อนผ่านการจัดงานบุญบังไฟอย่างเต็มที่

ปัจจัยทางการเมืองท้องถิ่นในระดับประชาธิปไตยอย่างเข้มข้นในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารเทศบาล ซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นต้องฟังเสียงของประชาชนเป็นหลัก โดยเฉพาะงานบุญบังไฟ ซึ่งเป็นชื่อเสียงและเป็นกิจกรรมที่เป็นผลงานเห็นเด่นชัดในแต่ละปี นอกจากเงื่อนไขด้านงบประมาณแล้ว รูปแบบของงานจึงขึ้นอยู่กับเสียงสะท้อนของชาวเมืองด้วย ทั้งนี้บุญบังไฟถือว่า เป็นงานที่ชาวชุมชนได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นมากกว่ากิจกรรมอื่น รวมทั้งเป็นงานบุญรื่นเริง ซึ่งส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นหรือหัวหน้าคณะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับชาวชุมชนอย่างใกล้ชิดรวมถึงให้การสนับสนุนได้โดยไม่เป็นที่ครหา

ส่วนนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการก็หยิบยกคุณค่าที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าความสำคัญของเมืองในระดับชาติ ในขณะที่ในระดับชาติก็พยายามที่จะประชาสัมพันธ์ประเพณีท้องถิ่นมาสร้างความภาคภูมิใจเช่นกัน จะเห็นได้ว่า ประเพณีไม่ได้ถูกสร้างขึ้นในบริบทของรัฐชาติเท่านั้น แต่ในบริบทรัฐท้องถิ่นด้วย กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจที่ผลิตจากทุนวัฒนธรรมเดิมและผลิตซ้ำขึ้นโดยรัฐ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำโดยผู้คนใน

ชุมชนในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้วย ทำให้ผู้คนรู้สึกว่ตัวเองมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างสรรค์ประเพณีดังกล่าวและซึมซับจนกลายเป็นกิจกรรมที่จะต้องจัดขึ้น ทุกปี ซึ่งเป็นนัยในเชิงจิตวิทยาที่สำคัญคือการสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยม (localism) ให้เกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุญบั้งไฟก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของสัญลักษณ์ ทางสังคมที่เป็นปัจจัยที่นำมา ซึ่ง “อำนาจ” ในฐานะทุนทางสัญลักษณ์ในท้องถิ่น โดยผ่านการสร้างเครือข่ายของการต่อรองของผู้กระทำการทั้งสอง (Janthranusorn, 2008: 21) ส่งผลให้แม้ว่า จะมีข้อจำกัดในการจัดงานมากเพียงใดทุกภาคส่วน ก็หลีกเลี่ยงข้อจำกัดดังกล่าว ด้วยการสร้างภาพตัวแทนขึ้นมาแทนที่ เพราะฉะนั้น บุญบั้งไฟจึงผ่านการสะท้อนความคิดจากคนในชุมชนและสถาบันท้องถิ่นด้วย กระบวนการที่เรียกว่า “การรื้อสร้างประเพณี” (detraditionalization) นั่นคือ มีรูปแบบของการรื้อฟื้นกิจกรรมย่อยในประเพณีขึ้นมาใหม่ มีการคงรูปแบบของ ประเพณีดั้งเดิมบางอย่างไว้ และมีการสร้างกิจกรรมใหม่ขึ้นมาเพื่อตอบสนอง อุดมการณ์สมัยใหม่ รวมถึงการประชันคุณค่าและค่านิยมต่างๆ เพื่อสร้างความชอบ ธรรมให้กับการจัดงานระหว่างผู้กระทำการและสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยเลือกที่ จะคงรูปแบบที่เขาเห็นว่าเหมาะสมไว้

บทสรุป

แม้ Giddens จะพยายามชี้ให้เห็นว่า แนวคิดแบบสมัยใหม่ได้เข้าไปรุกร ในวัฒนธรรมประเพณีจนอาจจะถูกทำให้สูญสลายหายไป แต่แนวคิดของ Giddens เองก็มองจากฐานของตะวันตก ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่เราจะเห็นว่า ตัวแบบของ ประเพณีไทยเองก็อาจจะดำเนินตามรูปแบบดังกล่าวหากเราไม่ตั้งคำถามกับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การรื้อฟื้นประเพณีหรือการอนุรักษ์ประเพณีบาง อย่างโดยการเรียนรู้จากความคิดพลาดของวัฒนธรรมตะวันตกที่รุดหน้าไปอย่าง รวดเร็วก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่เข้าไปคานอำนาจกับแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่จะทำ ให้เกิดการพยายามเชื่อมโยงแนวคิดดั้งเดิมที่ยังเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของคนรุ่น หลังไว้ โดยที่เราสามารถมองได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเหมาะสมกับบริบททางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป

ทุกวันนี้ไม่เพียงแต่ในจังหวัดยโสธร บุญบั้งไฟประสบกับความท้าทายทางสังคมวัฒนธรรมในแบบใหม่ การรุกรานของทุนนิยม การหาผลประโยชน์จากการเมือง การตอบสนองต่อความต้องการส่วนตัว และการสร้างสรรค์ร่วมกันของชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้าไปจัดการเพื่อให้งานบุญในแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์บทบาทเฉพาะแห่ง ซึ่งมีเงื่อนไขการจัดงานที่แตกต่างกัน และแต่ละแห่งก็เลือกที่จะกระทำในแบบที่ทั้งเหมือนและต่างกันไป

สิ่งสำคัญก็คือ ผู้คนที่เลือกกระทำการเหล่านี้รู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นในงานบุญประเพณีของตนหรือไม่ หรือยอมให้เกิดการกระทำบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการเชิงปัจเจกโดยไม่ได้มองผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้คนรอบข้าง ในแต่ละพื้นที่ที่จะต้องทำความเข้าใจและพึงระลึกอยู่เสมอว่า การจัดงานบุญบั้งไฟ จะต้องได้รับการจัดการด้วยการนำเสนอภาพการจัดงานอย่างถูกต้อง ต้องสร้างการตระหนักรู้ร่วมกันของประชาชนและภาครัฐในการรับมือกับพลวัตทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น การสร้างคุณค่าใหม่ของประเพณีอาจจะเกิดขึ้นแต่ต้องระมัดระวังว่าการสร้างคุณค่าใหม่ต้องไม่เป็นการใช้ข้ออ้างเดิมเพื่อการตอบสนองผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น และที่สำคัญภาครัฐจะต้องไม่หวังแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจนเป็นผู้บิดเบือนวัฒนธรรมเสียเอง

สิ่งที่เราน่าจะยังคงเห็นน่าจะเป็นประเพณีการจุดบั้งไฟ คงจะต้องยอมรับว่ารูปแบบของงานย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและกาลเวลา แต่จะยังคงรูปแบบดั้งเดิมของบุญบั้งไฟให้เห็นมากแค่ไหนนั้น สิ่งเหล่านี้ ผู้จัดงานไม่ว่าจะเป็นรัฐท้องถิ่นหรือชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมจะเป็นผู้ให้คำตอบกับเราเอง

เอกสารอ้างอิง

- Arpornsuwan, Thanet. (1999). *Karn Pradith Sang Prapenee: Prawatsart kong Pajuban*. (In Thai) [The Invented Tradition: The History of the Present]. *Art & Culture Magazine*, 21(11), 77-83.

- Boonyanupong, Suree and Pomthongkam, Surasak. (1994). ***Prapenee Phue Karn Thongthiew: Jud Plien Kong Rabob Kwam Sampan Thang Sungkom***. (In Thai) [The Tradition for Tourism: A Turning Point of Social Relation System]. **Chiang Mai: Social Research Institute**.
- Eoseewong, Nidhi. (1993). ***Thongthiew Bun Bangfai nai Isan: Baun Bangfai Tong Rub Chai Chaw Yasothon Mai Chai Chaw Yasothon Rub Chai Bun Bangfai***. (In Thai) [Travelling Bun Bangfai Rocket Festival: Bun Bangfai Must Serve Yasothon People, Not People Serve It]. Bangkok: Matichon Public Co., Ltd.
- Giddens, Anthony. (1994). Living in a Post-Traditional Society. In Beck, Ulrich. Giddens, Anthony and Last, Scott. (Eds) **Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order**. (pp.56-109) Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony. (2002). **Tradition Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Life**. London: Profile Books.
- Heelas, Paul. Lash, Scott and Morris, Paul. (Eds) (1996). **Detraditionalization: Critical Reflections on Authority and Identity at a Time of Uncertainty**. UK: Blackwell Publishers.
- Hobsbawm, Eric and Ranger, Terence (Eds). (1983). **The Invention of Tradition**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Janthranusorn, Kaewta. (2008). ***Lak Muang Khon Kaen: Karn Sarng lae Chuang Ching Kwam Mai nai Puen Tee Amnaj***. (In Thai) [Khon Kaen Pillar: The Constructions and Contested Meaning in Power Space]. **Journal of Mekong Societies**, 4(3), 1-23.
- Koonphol, Suwitch. (2011). ***Prapenee Hae Tian Pansa Kue Phumpunya Thongtin***. (In Thai) [The Candle Festival is a Local Wisdom]. Retrieved May 4, 2011, from http://guideubon.com/news/view.php?t=34&s_id=4&d_id=4.

- Loyal, Steven. (2003). **The Sociology of Anthony Giddens**. London: Pluto Press.
- Mestrovic, G.Stjepan. (1998). **Anthony Giddens: The Last modernist**. London: Routledge.
- Poomsan, Thirawut. (2011, February 9). **Interview**. Teacher of Yasothon Pittyakom School and Kon Dee Sri Muang Yos of year 2009.
- Puanghut, Chetta. (2008). **Trissadee Sangkom lae Karn Tham Kwam Kao Jai Pawa Samai Mai kong Anthony Giddens**. (In Thai) [Social Theory and the Making Sense of Modernity of Anthony Giddens]. Rompruek, 26(1), 1- 41.
- Wan'Gaeo, Surichai. (2004). **Phachoen Na Logapiwat Thang Wattanatham: Nayobuy Wattanatham nai Boribot Mai**. (In Thai) [Facing the Cultural Dimension of Globalization: The Cultural Policy in a New Context]. **Bangkok: Center for Social Development Studies and Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, Thailand.**